

Jaroslav Vrchlický – Noc na Karlštejně

První dějství, výstup 6.

Přestávka. Poté vystoupí branou královna ALŽBĚTA.

ALŽBĚTA Konečně jsem tady! - Jak se chvěji! Svědomí praví mi, že nedělám dobře, ale hlas srdce je překřikuje a volá: Musíš! Musíš! (*Rozhlíží se kol*) To tedy Karlštejn! (*Venku slyšeti rachot mostních řetězů*) Nyní nemohu ani odtud, kdybych i chtěla. - Jest pozdě. - Co podnikám, jest šílenství, vím to. Měla jsem času dost na rozmyšlenou, když číhala jsem dole, nepozorována, v stínu lesním, až budu moci se pustit přes most. - Teď je třeba zmužilosti. (*Přechází*) Co teď! Jednám nerozvázně, bez plánu. Každou chvíli mne někdo uvidí, potká a vše jest ztraceno. - Co si počnu, co jen řeknu? - Ale co mi zbývalo činit, když jej tak šíleně miluji? (*Zastaví se*) A jaké mám vlastně důvody, nevěřiti jemu - zdá se mi, že i stín podezření je tu hříchem; ale cítím zároveň, že klid mé duše žádá této zkoušky. Tak dlouho jsem ho neviděla! - Stále ty dvorní ohledy, a panovnické starosti a práce! - Čím jsem já v tom? (*Hledí vlevo ke vchodu*) Ó, běda, tam přichází arcibiskup Arnošt, skrýti se jest nemožno - půjdu mu vstříc a svěřím se mu. Jeť dobrý a snad mi porozumí.

Jde mu vstříc.

První dějství, výstup 7.

ARNOŠT a ALŽBĚTA

ARNOŠT (*vejde*)

Co vidím? - Tvoje Milost zde?

ALŽBĚTA Nedivím se podivení tvému, důstojný otče...

ARNOŠT A v této chvíli?

ALŽBĚTA Víam, že na Karlštejn večer vkročiti ženě nedovoleno, leč manželka a královna snad -

ARNOŠT Obávám se věru, že ani ta nebude výjimkou. Císař je neúprosný u vykonávání svých předpisů, a pak...

ALŽBĚTA Pak?...

ARNOŠT Odpusť zvědavosti mé, královská paní, ale nedovedu si vysvětliti, co vedlo kroky tvé v tuto chvíli na hrad?

ALŽBĚTA Co vedlo kroky mé? - A to diš tak chladně, důstojný otče! Ach, vidím to zřejmě, žena vždy trpí, a nejvíc, když miluje.

ARNOŠT Láska tedy vede tě na Karlštejn! Tou vedena přestupuješ tak chladně rozkaz císařův...

ALŽBĚTA Divíš se, ctihodný otče, ovšem tys kněz, ale tys též velký člověk, Arnošte - a přece se pozastavuješ nad slovem tím, přece je ti láska pohnutkou k mému kroku malou a nedostatečnou!

ARNOŠT Mně nikoli, paní má! Víam, čím jest láska člověčenstvu, třeba sám nepoznal jsem rosu její oblažující milosti! Ale nechápu dobře, jak může býti láska příčinou pozdní tvé návštěvy?

ALŽBĚTA Ty nechápeš... Ovšem - nepoznals lásky... Ó, já jsem dvojnásob ubohá a nešťastná, již proto, že jsi byl prvním, jejž jsem potkala ve zdech tohoto nešťastného hradu!

ARNOŠT Nešťastného? - Ty se chvěješ, královno! - Slzy v tvém oku? - Probůh, co se stalo?

ALŽBĚTA Nic, důstojný otče, nic, než že jsem slabá, pošetilá žena, nic, nežli že miluji svého choťe až k šílenství! To jsou ovšem maličkosti vůči státnickým pletichám, kvůli kterým se choť můj zavírá na tento hrad, to jest ovšem hříšnou slabostí vůči hrdinským skutkům sebezapírání a křesťanské pokory, které zde vykonává. Cítím to, jak jsem dětinská a pošetilá! Půjdu, nevím, čeho bych zde více pohledávala. (*Chce odejít*)

ARNOŠT Ty neodejdeš, dcero má! Ty stůněš, tvá duše je rozjitřena do hlubin. Přede mnou nestojí více královna, ale pouze trpící žena. Ty zůstaneš, ty se vyznáš ze všeho.

ALŽBĚTA (*s bolným úsměvem*) Ty však nepochopíš, otče...

ARNOŠT Pochopil jsem dřív, než jsem viděl slzy tvé. Tobě se stýská, není-li pravda? - Ba více, ty žárlíš!

ALŽBĚTA A je to - hříchem, otče?

ARNOŠT Hříchem to není, máme-li důvodů, ale slabostí je to vždycky. - Máš příčiny k tomu, dcero?

ALŽBĚTA Což nebyl můj sňatek pouhým výsledkem státnické smlouvy?

ARNOŠT A není to lásce šťastné znamení stát se andělem míru mezi rozvaděnými národy?

ALŽBĚTA Ach, otče, což se ptá srdce milující ženy po národech, což po jejich válkách a smíru jejich? Samo v nejkrutější válku postaveno, zmítá se, dokud v odvetě lásky nenajde pravý a jediný svůj mír!

ARNOŠT A myslíš, že by muž takový, jako je císař, mohl bez lásky vzít choť?...

ALŽBĚTA To nemyslím. Ale on je spolu státníkem, a těm je všechno dovoleno.

ARNOŠT V očích lidí snad, ale nikdy ne před vlastním jejich svědomím. Domněnky tvé jsou liché, královno, a cesta, kterou jsi volila, je ...

ALŽBĚTA Ó, vyslov jen, co cítím sama v duše hlubinách! Cesta, kterou jsem volila, jest nedůstojná, královny nehodná! Ale milující žena má jiná práva, než jaká uznává dvorní mrav. - A pak, co dělat nyní? Jest pozdě. - Měla jsem mluvit dříve s tebou, důstojný otče!

ARNOŠT A nebyla bys v hloubi duše své více přesvědčena než právě nyní. Kde jednou ujme se símě nedůvěry, tam rychle bují v strom, jimž nezatřeše více vánek moudré rozvahy, neřku-li by jej z kořene vyvrátil. Jsem starý přítel Jeho Milosti krále, provázím každý jeho krok a nemám té smělosti, bych si namluvil, že slovo mé může tebe přesvědčiti. Tys raněna, třeba léku na ránu tvou. Ty musíš býti sama přesvědčena, jak liché jsou tvoje domněnky, ty musíš na vlastní oči viděti, jak oddaný je ti císař, jak tě zbožňuje...

ALŽBĚTA (*snivě*) Jak mne zbožňuje... (*S výčitkou*) A kolik dnů mi věnoval od sňatku našeho?

ARNOŠT Nezapomeň, dcero, že jest prvním vládařem Evropy...

ALŽBĚTA (*trpce*) Při čemž srdce jeho ženy musí choditi almužnou. - Zprvu ty ohlušující slavnosti v Krakově; poté slavný příjezd sem, uvítání, představování duchovenstva a panstva, a mezi tím ani chvíle oddechu. Císař zabrán ve své vladařské práci nebo své stavby - ostatní pohltní návštěva kostelů a klášterů...

ARNOŠT I na ty žárlíš?

ALŽBĚTA (*vášnivě*) Kdo opravdu miluje, žárlí na všechno! Ó, jak jsem se těšila jako dítě na venkovský svůj hrádek, myslila jsem, že odjedu z Prahy po jeho boku - ó, běda, jaké zklamání! Vypravili mě napřed s hofmistryní mou, tou vyzáblou na těle i duchu paní Ofkou, na Karlík - a císař jel ve svém voze, ve kterém prý celou cestu

pracuje, sem na Karlštejn. Zde zavře se jako poustevník a žena nesmí překročit jeho práh. A potom pravíš, že mě zbožňuje. - Ach, kdy jej zase uvidím?

ARNOŠT (*po chvíli*)

Ještě dnes, má dcero - ještě dnes.

ALŽBĚTA (*živě*)

A zde, otče, není-li pravda? Ty pomůžeš mi k tomu? Ty přemluvíš ho, aby zrušil ten nesmyslný příkaz, že nesmí žena býti přes noc na Karlštejně! O, díky tobě, díky!

ARNOŠT

Ne, toho učiniti nelze. - Císař jest důsledný a zákony jež dal, sám nejpřísněji zachovává. - Ale rána v srdci tvém, královno, je povahy takové, že třeba přiložit na ni ostrého nože ihned, okamžitě. Jsem nepřítelem klamu i lsti - ale zde není pomoci.

ALŽBĚTA

Ty zamýšlíš?

ARNOŠT

Jsi odhodlána podrobiti se všemu, svěřiti se úplně mému vedení?

ALŽBĚTA

S vděčností půjdu za tebou. Dělej, co chceš, jen vrať mi císaře!

ARNOŠT

První podmínka je těžká, královno. Nikdo nesmí zvědět, že jsi zde. Císař by nesnesl tak zřejmé a okázalé přestoupení svého předpisu. Nikdo tě nesmí zde vidět.

ALŽBĚTA

Což se mohu udělati neviditelnou?

ARNOŠT

Skoro - aspoň pro oči dvořanů. Pojď, jsou hosti na hradě, a Jeho Milost může zde býti každou chvíli. Pojď v jizbu mou, kde ti povím ostatní. Bůh bude s námi. Je to první klam, jehož se v životě dopouštím, ale konám jej klidně; vždyť chci vrátit tobě mír srdce a vrátit tebe srdci svého přítele.

ALŽBĚTA

Jak ti žehnám, otče!

ARNOŠT

Až později, dcero... Snad budeme litovati oba. Ale čas kvapí a dílo naše jest dobré.

ALŽBĚTA (*odcházejíc s Arnoštem*)

Jak láska sama!

VRCHLICKÝ, Jaroslav. *Noc na Karlštejně*. V nakl. Artur vyd. 1. Praha: Artur, 2010. ISBN 978-808-7128-411.

FIDLER, Jiří. *České královny*. 3. vyd. Praha: Fragment, 2011. ISBN 978-80-253-1272-8.

Arnošt z Pardubic. *Wikipedie* [online]. 21. 4. 2012 [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Arno%C5%A1t_z_Pardubic

- 1) O jakou Alžbětu se jedná? Kdo je Arnošt?
- 2) Kdy se děj odehrává? Jaké mají manželé tituly?
- 3) O kolik byla mladší než její manžel?
- 4) Proč přijela na hrad?
- 5) Proč měla tolik pochybností?
- 6) Byly její obavy oprávněné?
- 7) Proč nechal otec Arnošt Alžbětu na hradě?
- 8) Jaký druh literatury dílo je?
- 9) Jak nazýváme poznámky psané kurzívou? K čemu slouží?
- 10) Napsal Vrchlický i jiné divadelní hry? Proslavily se?

Řešení:

1) Alžběta (Eliška) Pomořanská (asi 1347 – 1393), čtvrtá žena Karla IV. (1316 – 1378); svatba r. 1363 v Krakově (Alžbětě 16, Karlovi 47) o měsíc později korunována na českou královnu a o pět let později (1368) císařskou korunou, jediná česká královna, které vložil korunu na hlavu sám papež. Nejsou zprávy o tom, že by Karel měl rozepře s jakoukoliv svou ženou – zřejmě měl harmonické vztahy;

arcibiskup Arnošt z Pardubic (1297 – 1364) 28. (a poslední) pražský biskup a současně první pražský arcibiskup

2) Krátce po svatbě – zmiňuje svatební oslavy v Krakově; on císař, ona sebe nazývá královnou (o korunovaci v jejím proslovu není zmínka: *„A kolik dnů mi věnoval od sňatku našeho? (...) Zprvu ty ohlušující slavnosti v Krakově; poté slavný příjezd sem, uvítání, představování duchovenstva a panstva, a mezi tím ani chvíle oddechu. Císař zabrán ve své vladařské práci nebo své stavby - ostatní pohltí návštěva kostelů a klášterů...“*

3) O 31 let .

4) Stýskalo se jí, měla pochybnosti o Karlově lásce, žárlila.

5) viz odpověď na bod 2 – manžel jí věnoval velmi málo času.

6) Vzhledem k věku a vědomí toho, že jejich sňatek je pouze státnická záležitost, ano.

7) Protože nebyla jen žárlivá – milovala a trpěla. Směla zůstat proto, aby jí dokázal, že je jí císař věrný a oddaný a aby nemusela více trpět.

8) Drama – komedie.

9) Scénické poznámky – pokyny pro herce (kdy vcházet na scénu, jaké mít propriety, jak být oblečen, jak se tvářit...)

10) Napsal jich mnoho – hlavně dramata – momenty z české nebo řecké minulosti, náměty z Bible nebo renesance; neměly valný úspěch, neprosadily se.